

۸۴۱ ایرانی

درفهرست پژوهشگران

یک درصد برتر دنیا

دکتر پیمان صالحی، معاون پژوهشی وزارت علوم گفت: فهرست پژوهشگران پراستناد یک درصد برتر دنیا مستخرج از پایگاه شاخص‌های اساسی علم (ESI) متعلق به شرکت کلاریبوت آنالیتیکس(WOS)، توسط موسسه استنادی علوم و پایش علم و فناوری (ISC) در مهر ۱۴۰۱ مورد تحلیل و پالایش قرار گرفت. معاون پژوهشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری افزود: در مرحله نخست، از بین حدود ۱۰۰ هزار

پژوهشگر پراستناد برتر دنیا در پایگاه ESI با استفاده از روش شناسی پیشرفته و خودکار، در نهایت نام ۸۴۱ پژوهشگر ایرانی شناسایی شد. فهرست پژوهشگران پراستناد برتر دنیا، گزارشی از پژوهشگران پراستناد در ۲۲ حوزه موضوعی علوم و علوم اجتماعی در سامانه شاخص‌های اساسی علم (ESI) در بازه زمانی یک ساله است. صالحی اضافه کرد: به طور کلی، تعداد پژوهشگران ایرانی پراستناد یک‌درصد برتر

افشره‌ای برای خداحافظی با کرونا

با توسعه گروه جدیدی از داروهای پیشگیری‌کننده آیا بالاخره امیدی به مهار کامل ویروس سارس- کوو- ۲ هست؟

عسل ادویانهورانی
دبیر دانش و سلامت

این‌که کرونا قرار است تا کی مهمان‌مان باشد، سوالی است که شاید از همان ماه‌های اول شروع هم‌گیری دوست داشتیم جوابش را بدانیم. اوایل فکر می‌کردیم هوا که گرم شود، این ویروس تنفسی هم مثل ویروس‌های تنفسی دیگر از جمله آنفلوآنزا و سرماخوردگی رفته‌رفته کم‌رنگ و کم‌اثر می‌شود اما موج‌های پی‌پی‌پی هم‌گیری تمام تصورات خوشبینانه‌مان را درهم شکست. حتی با وجود تولید انواع مختلفی از واکسن‌ها هم نتوانستیم سد دفاعی تمام و کمالی در برابر این ویروس ناخوانده بچینیم. از گمانه‌زنی‌هایی که در مورد اثرگذاری نسبی واکسن‌ها مطرح می‌شد، این بود که مسیر اصلی ورود و بیماری‌زایی این ویروس، مسیر تنفسی است در حالی که هیچ‌کدام از واکسن‌ها از این مسیر وارد بدن نمی‌شوند، پس احتمالاً به همین خاطر هم نمی‌توانند سیستم ایمنی را آن‌گونه که انتظار می‌رود، برانگیخته و آماده حمله کنند. در همین راستا، تحقیقات مختلفی در خصوص توسعه واکسن‌های استنشاقی چه در داخل کشور و چه در گروه‌های تحقیقاتی سایر کشورها شکل گرفت.

این تحقیقات البته هنوز در مراحل بررسی‌های آزمایشگاهی و کارآزمایی مدل‌های حیوانی هستند اما اگر در نهایت بتوانند نتایج قابل قبولی ارائه کنند، فصل جدیدی را نه فقط در تقابل با ویروس کرونا بلکه دربرابر سایر ویروس‌های تنفسی هم باز خواهند کرد. در پژوهشی جدید گروهی از محققان دانشگاه کلمبیا به نتایج تازه‌ای در خصوص این ترکیبات پیشگیری‌کننده دست یافته‌اند.

گروه‌های تحقیقاتی مختلفی در حال کار روی اسپری‌های بی‌بیتی سریع‌الاثربرای پیشگیری از عفونت‌های کرونوویروس هستند اما فرمولاسیون این اسپری‌ها چالش مهمی است. اکنون گروهی از محققان دانشگاه کلمبیا در شهر نیویورک به سرپرستی آنه مسکونا، ویروس‌شناس مولکولی، به ترکیبی دست یافته‌اند که ممکن است سارس-کوو-۲ را خنثی کند. به این ترتیب برای پیشگیری از این بیماری حتی به تزریق درآزور واکسن هم نیازی نیست؛ یک پاف اسپری به داخل بینی و مصونیت در برابر ویروس!

پاکسازی ویروس از مسیر تنفسی

همان‌طور که اشاره شد این اسپری تنفسی یکی از مجموعه اسپری‌های بی‌بی پیشنهادی برای جلوگیری از عفونت سارس-کوو-۲ است. این اسپری‌ها سریع‌الاثرب خواهند بود و به طور مکرر، شاید یک یا دو بار در روز در پوشش بینی و گلو، یعنی محلی که ویروس برای اولین بار در آن جای می‌گیرد، می‌توانند استفاده شوند. برخلاف واکسن‌ها که سیستم ایمنی گیرنده را برای ایجاد محافظت طولانی‌مدت آموزش می‌دهند، این اسپری‌ها ترکیبات کوتاه‌مدتی هستند که مستقیماً توانایی ویروس را برای ورود به سلول‌ها مسدود می‌کنند. چندین تیم تحقیقاتی نشان داده‌اند چنین اسپری‌هایی در دفع عفونت سارس-کوو-۲ در مدل‌های حیوانی مؤثر هستند. دونا فابری، ایمونولوژیست دانشگاه کلمبیا می‌گوید: «اگر این ترکیبات در انسان مؤثر باشند، می‌توانند به

زردخانه محدودی که محققان در برابر ویروس ایجاد کرده‌اند، افزوده شوند. واکسن‌ها در برابر کووید-۱۹ شدید ایجاد محافظت می‌کنند اما در پیشگیری از عفونت، مهارت کمتری دارند و ضدویروس‌های فعلی به جای پیشگیری، عفونت را درمان می‌کنند.» این اسپری‌ها می‌توانند راه دیگری را برای جلوگیری از عفونت در کنار استفاده از ماسک تنفسی، به‌ویژه در محیط‌های پرخطر مانند بیمارستان‌ها و رستوران‌ها، به مردم ارائه دهند. او می‌گوید: «آنها قطعاً ارزش پیگیری گسترده را دارند.»

مسکونا می‌گوید: «این اسپری‌ها راه درازی در پیش دارند؛ این روزها با کاهش وضعیت اضطراری کرونا، بودجه و علاقه شرکت‌های داروسازی برای آزمایش‌های بالینی محدود شده است، از طرفی آزمایش‌ها برای تعیین اثربخشی اسپری‌های پیشگیری‌کننده وسیع و گران است که همین عامل بازدارنده دیگری است. اسپری‌ها باید به وظیفه دشوارپوشش دادن هر سطحی که ممکن است ویروس به آن چسبید، دست یابند، زیرا هنگامی که یک ویروس حتی به چند سلول وارد شود، عفونت در مقیاس کامل می‌تواند به سرعت پیشرفت کند.»

محاصره ویروس

وندی بارکلی، ویروس‌شناس امپریال کالج لندن می‌گوید که تلاش برای توسعه درمان‌های پیشگیرانه علیه ویروس‌ها از مدت‌ها قبل از کووید-۱۹ شروع شده است. چنین تحقیقاتی با طیف وسیعی از

دنیاه که توسط موسسه استنادی علوم و پایش علم و فناوری (ISC) از سال ۱۳۹۸ تاکنون شناسایی شده، رشد قابل توجهی داشته است. تعداد دانشمندان ایرانی این فهرست از سال ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۱ به ترتیب ۲۴۹، ۳۶۱، ۵۱۲، ۶۸۵ و ۸۴۱ نفر بوده است. بدین ترتیب در یک دوره چهارساله رشد حدود ۳۴۰ درصد در ورود پژوهشگران ایرانی به فهرست یک‌درصد برتر دنیا مشاهده می‌شود. /ایسنا

ایجاد عفونت پیشگیری می‌کند. مسکونا و همکارانش برای آزمایش پپتید خود، آن را یک بار در روز به مدت دو روز در بینی قاقم‌ه‌انوعی پستاندار، اسپری کردند و حیوانات تحت درمان را با قاقم‌هایی که به سارس- کوو-۲ آلوده بودند، مجاور کردند. هیچ یک از شش قاقمی که پپتید را دریافت کردند به ویروس آلوده نشدند، در حالی که هر شش حیوانی که دوز دارونما دریافت کرده بودند، آلوده شدند. قبل از آزمایش این پپتید در انسان، مسکونا می‌خواهد این نتایج را در مدل حیوانی دیگری مانند موش تکرار کند. ترکیب اسپری بینی دیگری که توسعه پیدا کرده، مربوط به گروه تحقیقاتی ریچارد لدوک، داروساز مولکولی دانشگاه شربوک در کانادا است. این اسپری حاوی مولکول کوچکی است که آنزیمی از میزبان که ویروس برای اتصال به سلول هدف به آن نیاز دارد را غیرفعال می‌کند. لدوک و همکارانش دریافتند موش‌هایی که دوزهای از این ترکیب دریافت کردند به ویروس کرونا آلوده شدند اما نسبت به موش‌هایی که فقط محلول نمکی دریافت کرده بودند، ویروس بسیار کمتری در ریه‌های‌شان وجود داشت. لدوک و همکارانش در تلاش هستند تا اثربخشی پپتید را با افزایش پایداری و انتخابی‌تر کردن آن قبل از شروع کارآزمایی بالینی افزایش دهند.

چالش آبریزش بینی

حتی اگر محققان یک ترکیب ضدویروسی را پیدا کنند که می‌تواند به عنوان اسپری بینی توسعه پیدا کند و

از عفونت‌های ویروس کرونا در انسان جلوگیری کند، همچنان با چالش نداشتن اطمینان از باقی‌ماندن مقدار کافی از این ترکیب در حفره بینی برای اثربخشی مداوم مواجه هستند. بارکلی می‌گوید: «بینی و گلوی شما ذاتاً برای خلاص شدن از شر ترکیبات اضافی طراحی شده است. وقتی شما سعی می‌کنید چیزی را در آن قرار دهید، بینی شما سعی می‌کند که آن را بیرون بریزد.»

محققان می‌توانند با طراحی اسپری‌ها به‌گونه‌ای که مکرراً استفاده شود، با این موضوع مقابله‌کنند اما بارکلی هشدار می‌دهد که هرچه بیشتر افراد مجبور به مصرف دارو باشند، احتمال پیروزی از دستور پزشک کاهش می‌یابد. از سوی دیگر با وجود این‌که بیشتر عفونت‌های سارس-کوو-۲ از بینی شروع می‌شود، در بیشتر موارد برای اثربخشی کامل داروهای پیشگیری‌کننده بهتر است ترکیبات دارویی بتوانند تمام حفره دهان و گلو و حتی ریه‌ها را پوشش دهند که برای این کار استفاده از نازل‌های خاصی نیاز خواهد بود.

بارکلی می‌گوید، با این حال تولید این اسپری پیشرفت مهمی خواهد بود، به‌خصوص در مکان‌هایی که افراد کمی از ماسک استفاده می‌کنند. او می‌گوید: «اگر بتوانیم به جای ماسک‌های تنفسی سدی نامرئی در برابر ویروس ایجاد کنیم که اعتماد به نفس کافی برای حضور در مکان‌های شلوغ را بدهد، می‌توان گفت که نگرانی می‌تواند به شکل قبل از همه‌گیری بازگردد.»

بزرگفته از: Nature.com

دانش بنیان

تسریع توسعه کشور باکمک ظرفیت‌های ملی و سرزمینی گیاهان دارویی

روز گذشته ششمین جشنواره و نمایشگاه گیاهان دارویی و طب سنتی با حضور وزیر جهاد کشاورزی و سرپرست معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری افتتاح شد. روح... دهقانی فیروزآبادی، سرپرست معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری در مراسم افتتاح این نمایشگاه بر بازار پرسوداین حوزه تأکید کردو گفت: ظرفیت ملی، توان تخصصی و تاریخ عظیمی برای توسعه این صنعت در کشور وجود دارد.

وی افزود:۱۰۰۰گونه گیاهی در کشور شناسایی شده که از این تعداد ۲۵۰۰ گیاه خواص دارویی دارندو ۱۸۰۰ نوع آنها بومی ایران هستند. دهقانی فیروزآبادی با اشاره به

این‌که در ایران بیشتر از کل دنیا گیاه دارویی وجود دارد،

گفت: با توجه به این‌که اسناد بالادستی خوب و کارآمدی در این حوزه در کشور داریم باید از این ظرفیت ملی برای توسعه اقتصادی کشور استفاده کنیم.

وی با بیان این‌که این میزان گونه گیاهی در کشور ظرفیت ملی ما در این حوزه است، افزود: ما درحوزه گیاهان دارویی و طب سنتی، اسناد با ارزشی داریم و سند گیاهان دارویی که در شورای عالی انقلاب فرهنگی مصوب شده است، ظرفیت بزرگی برای حوزه به وجود آورده که از جمله آن می‌توان به گردش سه میلیارد دلاری اشاره کرد. سرپرست معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری با بیان این‌که این میزان گردش مالی فرصت طلایی را برای جوانان و شرکت‌های دانش بنیان ایجاد می‌کند، ادامه داد: در صورتی که مواردی چون پالایش گیاهان دارویی و متابولیت‌های ثانویه را به این فرصت‌ها اضافه کنیم، می‌توانیم به گردش ۱۵ میلیارد دلاری در سال در حوزه گیاهان دارویی امیدوار باشیم.

وی یادآور شد: بازار جانی تجهیزات پزشکی، طب سنتی و فرآورده‌های ثانویه، ارزش افزوده بالایی دارند و ورود شرکت‌های دانش بنیان به این حوزه می‌تواند به رونق

دانش

SCIENCE

چهارشنبه ۱۱ آبان ۱۴۰۱

شماره ۶۳۴۵

بیشتر بدانیم

رمزگشایی از افکار با اسکن مغزی

پاسمین مشرف
گروه دانش و سلامت

محققان به‌تاگی فناوری کدیابی ساخته‌اند که می‌تواند افکار افراد را با تجزیه و تحلیل اسکن مغز آنها بازسازی کند. برخلاف سایر روش‌ها که در آنها برای رمزگشایی از فعالیت‌های ذهنی به کاشت

الکترود باکمک جراحی نیاز است، رویکرد جدید بر ثبت تصویربرداری تشدید مغناطیسی عملکردی (fMRI) متکی است، بنابراین ابزارهایی غیرتهاجمی برای رمزگشایی از فعالیت ذهنی افراد ارائه می‌دهد.

الکساندر هوث، عصب‌شناس دانشگاه تگزاس در این یاره گفت: «اگر ۲۰سال پیش از هر عصب‌شناس حوزه علوم شناختی در جهان می‌پرسیدید که آیا این کار شدنی است، به شما می‌خندید.» هوث و همکارانش با توضیح درباره این دستاورد خود گفتند که چگونه می‌توان از این کدیاب در «رابطه‌های چند منظوره مغز- رایانه» استفاده کرد. چنین دستگاه‌هایی معمولاً به‌عنوان ابزارهای کمک ارتباطی توسط افرادی که قادر به صحبت کردن نیستند، استفاده می‌شود و دارای آرایه‌های الکترودی هستند که می‌توانند الگوهای شلیک نورونی را به‌طور آنی تشخیص بدهند. در مقابل، روش هوث از افام‌آر‌آی برای مشاهده تغییرات در جریان خون مغز و ترسیم این تغییرات هنگام بافکار کاربران استفاده می‌کند.

محققان الگوریتم خود را با اسکن مغز سه داوطلب در حین گوش دادن آن‌ها به پادکست‌ها و داستان‌ها در مدت ۱۶ ساعت ایجاد کردند. براساس تصویربرداری‌های ثبت‌شده افام‌آر‌آی، کدیاب می‌تواند پیش‌بینی کند که چگونه الگوهای خاصی از فعالیت مغز با نامیابی افکار معناشناختی مرتبط است.

نویسندگان در نسخه پیش از انتشار خود نوشتند: «این کدیاب، توانایی‌های قابل‌فهمی از کلمات تولید می‌کند که معنای صحبت‌های درک شده، تفسیرشده و حتی ویدئوهای بی‌صدرا بازایی می‌کند و نشان می‌دهد که یک کدیاب زبانی خاص را می‌توان برای طیف وسیعی از کارکردهای معنایی به کار برد.» این الگوریتم علاوه بر پیش‌بینی دقیق عباراتی که به آنها گوش داده می‌شد، توانست داستان‌های کوتاهی را که شرکت‌کنندگان در ذهن خود بازگویی کردند، به‌درستی تفسیر کند و این نشان می‌دهد که این رویکرد ممکن است برای کسانی که نمی‌توانند با صحبت کردن ارتباط برقرار کنند، مفید باشد.

از آنجا که به‌طور کامل مشخص نیست کدام محدوده‌های قشری مغز در زبان مرتبط است، محققان کدیاب خود را روی سه شبکه مغزی جداگانه مورد آزمایش قرار دادند. شبکه زبانی کلاسیک، شبکه ارتباطی جداری- زمانی- پس‌سری و شبکه پیش‌پیشانی. آنها دریافتند که به شکل جالبی، هر یک از این گروه‌بندی‌ها می‌تواند برای رمزگشایی توانی کلمات استفاده شود. این نشان می‌دهد که ممکن است بتوان افکار را با تمرکز بر هر یک از این شبکه‌ها به‌طور مستقل تفسیر کرد. به‌رغم این یافته‌های چشمگیر، محققان این مطالعه خاطرنشان می‌کنند: «هرچند کدیاب ما معنای محرک‌های زبانی را با موفقیت بازسازی می‌کند اما اغلب قادر به بازایی دقیق کلمات نیست.»

به گفته هوث، این سیستم بیشترین مشکل را با ضمایر و تشخیص گفتار اول شخص از سوم شخص دارد. او گفت: «سیستم می‌داند که چه اتفاقی در حال رخ دادن است اما تشخیص نمی‌دهد که چه کسی کارها را انجام می‌دهد.»

درنهایت، محققان سعی کردند نگرانی‌های مربوط به حریم خصوصی ذهن را با انجام این آزمایش که آیا کدیاب می‌تواند برای رمزگشایی افکار افراد بدون رضایت یا همکاری آنها مورد استفاده قرار بگیرد یا خیر برطرف کنند. خوشبختانه، آنها متوجه شدند زمانی که کاربران حواس خود را با نام‌گذاری و تصویرسازی از حیوانات یرت می‌کنند، این الگوریتم قادر به بازسازی افکار معنایی آنها نیست. نویسندگان همچنین خاطرنشان کردند از کدیابی که در اسکن مغزی یک فرد استفاده می‌شود، نمی‌توان برای بازسازی زبان شخص دیگر استفاده کرد. منبع: iflscience.com

پیشخوان

قصه یک تغییر شکل بزرگ

در مجله ساینس

توالی انتشار: هفته‌نامه

شماره: ۱۴۰۱/ اکتبر ۲۰۲۲

وبگاه: www.science.org

یکی از بحث‌های جذاب دنیای

زیست‌شناسی تکاملی، این است

که چطور اجداد کوچک پستانداران چنین

تنوع‌های زیادی را در گذر زمان پیدا کردند. یکی از فرضیه‌هایی که زمان و سرعت این تغییرات را توضیح می‌دهد همین فرضیه است که پستانداران اولیه، حیوانات کوچکی بودند که اغلب حشره می‌خوردند و به تدریج از نظر اندازه و مورفولوژی متنوع‌تر شدند تا حدی که امروز خفاش زنبور عسل تانتهنگ‌آبی همگی در گروه پستانداران قرار می‌گیرند. فرضیه‌ای که در این باره مطرح است علت‌ها و زمینه‌ها را تغییرات مربوط به دوره انقراض دسته‌جمعی کرتاسه پالئوژن می‌داند. تحقیقات تازه‌ای که در مجله ساینس منتشر شده است با بازسازی الگوهای احتمالی تنوع، به ریختی‌شناسی پستانداران پرداخته است و تغییرات مجسمه آنها را بازه زمانی ۷۰ میلیون سال گذشته مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است.